

УДК 796.088

О. Л. ТЕРЬОХІНА

кандидат педагогічних наук

Л. Г. СОКОЛ

старший викладач

О. В. РЕМЕШЕВСЬКИЙ

старший викладач

О. А. ГУБРІЄНКО

викладач

Запорізький національний технічний університет

ТАКТИЧНА ПІДГОТОВКА В КОМАНДАХ ВИСОКОЇ КВАЛІФІКАЦІЇ ТА ОСОБЛИВОСТІ АТАКУЮЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БАСКЕТБОЛІСТІВ

У статті розглянуто показники атакуючої діяльності баскетболістів, а саме: визначено взаємозв'язок показника загального часу володіння м'ячем на половині суперника й результативності атак у позиційному нападі для команд різної кваліфікації. Зазначено, що важливе значення мають особливості, що характеризують зміст позиційного нападу під час реалізації тактичної підготовки в командах високої кваліфікації.

Ключові слова: техніка дії, атакуючий, змагальна діяльність, команда, атакуючі дії, позиційний напад, м'яч, спортсмен.

Сучасний етап розвитку українського спорту вищих досягнень характеризується переходом на професійну основу. Це зумовлює підвищені вимоги до якості керування підготовкою спортсменів, неодмінною умовою якого є об'єктивна оцінка досягнутого рівня майстерності. Основу такої оцінки, поряд з іншими показниками, становлять результати контролю змагальної діяльності, тому що тільки в умовах гострого єдиноборства із суперником повною мірою проявляються як позитивні, так і негативні сторони підготовки спортсменів.

Питання контролю та оцінки змагальної діяльності спортсменів ігрових видів спорту перебували прямо або опосередковано в центрі уваги багатьох спеціалістів. Однак кожен конкретний випадок обмежувався вирішенням лише окремих приватних завдань, які поставали перед дослідником. Разом з тим, насущні вимоги роботи з командами зумовлюють необхідність системного підходу до вирішення цієї проблеми як із позиції оцінки внеску кожного конкретного спортсмена в кінцевий результат гри команди, так і з позиції керування навчально-тренувальним процесом.

Мета статті – визначення ефективності атакуючої діяльності баскетболістів для команд різної кваліфікації.

Для моделювання тренувального процесу, спрямованого на підвищення ефективності атакуючої діяльності баскетболістів і команд різної кваліфікації, ми провели дослідження з вивчення даних про розподіл часу володіння м'ячем на половині суперника при позиційному нападі.

Загальний аналіз даних, представлених на рис. 1, дає змогу стверджувати, що основна кількість проведених атак при позиційному нападі завершується в межах від 1 до 15 с і становить у середньому 92,0% від загальної кількості атак, проведених у позиційному нападі.

При чому, якщо в межах до 5 с проводиться 29,91 атак, або 37%, а від 6 до 10 с 30,02 атак, або 38%, то за період з 11 до 15 с проводиться 13,27 атак, або 17%. У більш віддаленому часовому діапазоні (16–20 с і 21–25 с) загальна кількість атак не перевищує в першому випадку 6,5% (5,16 атак) і в другому – 1,5%, або 1,19 атак, що, на наш погляд, не істотно для формування позитивного результату гри.

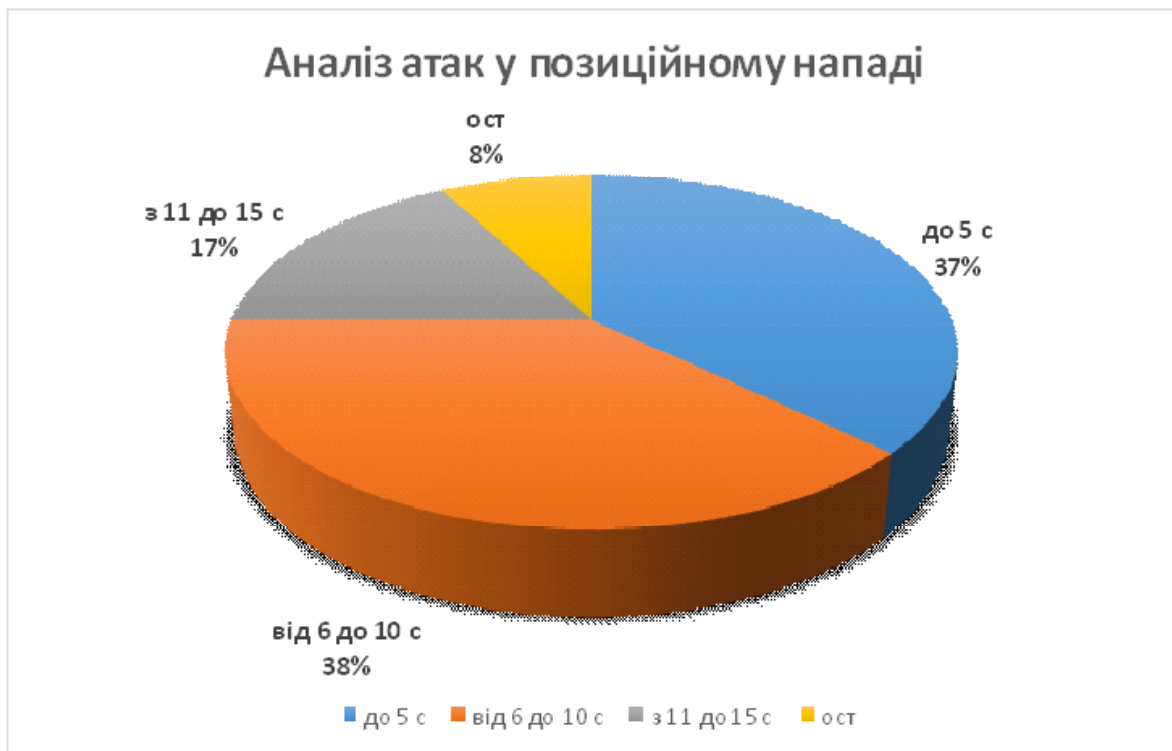

Рис. 1. Аналіз атак у позиційному нападі

Варто розглянути розподіл часу володіння м'ячем на половині суперника та його динаміку залежно від кваліфікації спортсменів. Так, для спортсменів – учасників Чемпіонату України І ліги загальна кількість атак позиційного нападу, що завершують до 15 с, дорівнює 19,15_y, що становить 909,61; для команд вищої ліги Чемпіонату України, відповідно, 82,4 атаки, або 93,45%, а для команд професіоналів 67,49 (92,04%).

Наведені дані дають змогу констатувати, що основний результат зустрічі переважно формується через позиційний напад у межах 15 с. Це підтверджується й внеском в очках, що отримують команди в результаті позиційного нападу з урахуванням кваліфікаційних розходжень. Так, для команд першої ліги внесок в очках за діапазон часу до 15 с (реалізація можливості в позиційному нападі) становить 60,75 очок, або 94,91% від зага-

льної їх кількості. Для команд вищої ліги ці показники становлять 71,6 очок (99,98%), а команд професіоналів – 57,49 очок (97,18%).

Ці показники стосуються тільки ефективності виконання позиційного нападу. Проведений аналіз підтверджує наше передбачення про те, що моделювання під час тренувального процесу варіантів взаємодії гравців і команди загалом при позиційному нападі створює істотні передумови для формування рішення про виконання рухового завдання, скорочує часові інтервали аналізу ситуації й вибору дії. Це, в свою чергу, створює сприятливі умови для реалізації потенціалу команди в конкретній ігровій ситуації.

Оскільки основна кількість атак починається зі своєї половини майданчика, то викликає професійний і науковий інтерес дослідження показників розподілу часу володіння м'ячем на своїй половині майданчика для команд різної кваліфікації.

Проведений аналіз розподілу часу володіння м'ячем на своїй половині майданчика до 10 с показав, що для команд I ліги середній показник дорівнює 91,254 атак, або 99,95%, для команд вищої ліги – 79,4 атак (99,96%) і команд професіоналів 75,0 атак (99,98%). Цей час обрано з урахуванням правил гри на підставі педагогічних спостережень та охоплює до 99,8% досліджуваних випадків. Осмислювання наведених показників підтверджує вже висловлену раніше думку про те, що з підвищенням кваліфікації баскетболістів зменшується кількість непродуманих проведених атак. Гра стає більш осмисленою, істотно зростає кількість групових і командних тактичних взаємодій.

Необхідні дані треба використовувати в тренувальному процесі, що має переважну спрямованість на підвищення ефективності позиційного нападу. Аналізуючи дані власних досліджень із виявлення показника кількості володінь м'ячем при позиційному нападі з урахуванням кваліфікації різних команд, що брали участь в експерименті, ми встановили, що кількість випадків завершення атак при одному володінні м'ячем у команд I ліги дорівнює 15,5 (результат в очках – 11; кількість завершених атак – 7,5), а команд професіоналів – 11,64 (відповідно, 8,3 й 6,62).

У цьому випадку треба відзначити тенденцію до зменшення кількості випадків одноразового володіння м'ячем залежно від кваліфікації спортсменів. Зворотна залежність виявляється при аналізі показників дворазових володінь м'ячем. Це пояснюють тим, що гравці професійних команд через високий рівень індивідуальної підготовленості за більш короткі часові інтервали творчо вирішують конфліктні ситуаційні завдання (кількість атак становить 22,5; 23,0; 29,58 відповідно). При атаках у позиційному нападі, що передбачає три володіння м'ячем, спостерігається зменшення їх кількості залежно від підвищення кваліфікації спортсменів. Таке чергування зменшення або збільшення кількості атак при одному, двох або триразових володіннях м'ячем, на наш погляд, є подією випадковою. Проте, з погляду фахівця-тренера, можна констатувати, що збільшення кількості атак для команд першої ліги при одному, двох і триразових володіннях становить,

відповідно, 15,5; 22,5; 37,0, що дає підставу говорити про наявність дефіциту часу в гравців у процесі прийняття рішення про виконання рухового завдання, що змушує їх позбуватися м'яча в пошуку оптимальної позицій для наступних дій.

У гравців команд першої й вищої ліг Чемпіонату України відбувається різке скорочення кількості випадків завершення атак у позиційному нападі при чотирьох, п'ятьох, шести водіннях м'ячем. І тільки в командах професіоналів ми відзначаємо 17,62 випадків завершення атак при чотирьох водіннях (11,0 й 13,0 – перша й вища ліги). Висуваємо на перший план думку про те, що гравці-професіонали застосовують, крім індивідуальної гри, й групові взаємодії, створюють конфліктні ситуації й, реалізуючи творчий потенціал, домагаються позитивного результату в атаці.

Підбиваючи підсумок аналізу кількості володіння м'ячем та її ефективності, варто зазначити, що показники загальної кількості атак у команд різної кваліфікації відрізняються незначно (94,83 – I ліга; 93,5 – вища ліга; 93,03 – професіонали) (рис. 2). При цьому ми повинні констатувати, що за наявності незначної тенденції до зменшення досліджуваного показника результативність в очах збільшується (76,21; 80,00; 84,43 відповідно) з підвищенням кваліфікації спортсменів і команд.

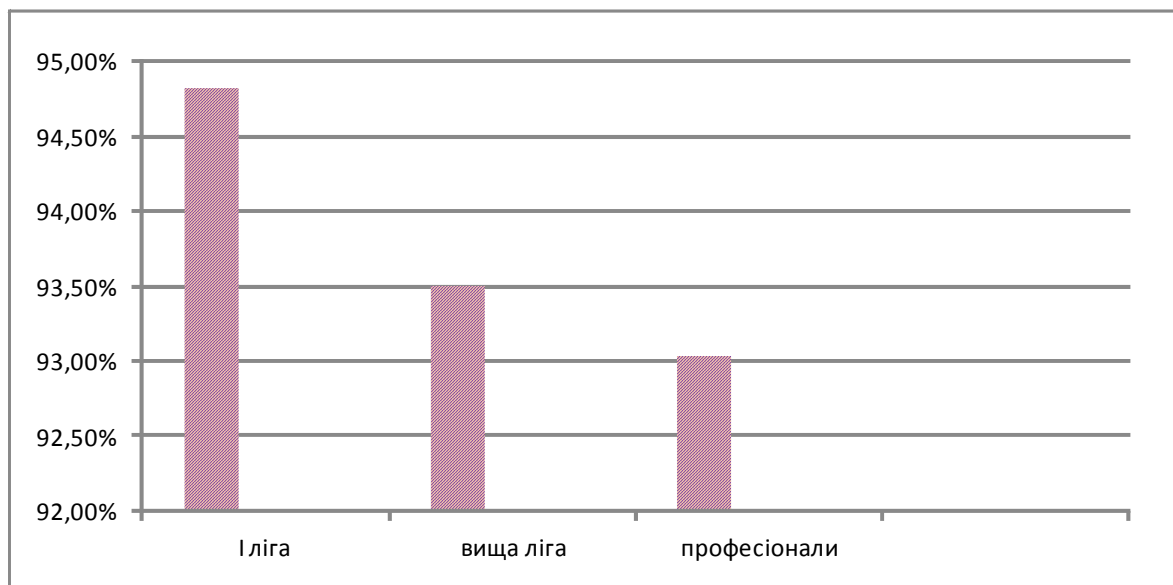

Рис. 2. Показники загальної кількості атак

Отримані дані під час володіння м'ячем при реалізації потенціалу команд у позиційному нападі з урахуванням кваліфікаційних розходжень дають змогу констатувати, що володіння м'ячем в атаці для команд першої, вищої ліги й професіоналів досягає 4 с і становить для команд першої ліги – 73,8% від загальної кількості показників часу володіння м'ячем, для команд вищої ліги – 83,86% і для професіоналів – 71,20%.

Значне збільшення кількості атак, що завершуються в межах 4 с, у команд вищої ліги порівняно з командами І ліги пояснюється кращою тактичною підготовленістю спортсменів і меншим часом на сприйняття й аналіз ігрової ситуації та прийняття рішення про виконання рухового завдання. Зменшення досліджуваного показника в команд професіоналів пов'язано, насамперед, із тенденціями й особливостями ведення гри гравцями й командами такого рівня.

Як було зазначено вище, гравці професійних команд, використовуючи високі індивідуальні показники в техніці володіння прийомами гри, створюють конфліктні ситуації, а в них реалізують свій тактичний потенціал. Необхідно зазначити, що в гравців команд І ліги значно й стрибкоподібно зменшуються показники володіння м'ячем за часом від 5 до 15 с. На відміну від них, гравці команд вищої ліги й професіоналів також зменшують ці показники в ті ж часові інтервали. Однак це відбувається не так різко, що дає можливість ще раз підтвердити вищевикладену думку про високу індивідуальну технічну майстерність і тактичний потенціал у гравців і команд більш високої кваліфікації.

Аналіз підсумкових сумарних показників кількості володінь м'ячем за одну гру з урахуванням кваліфікації команд переконує, що найменша кількість володінь м'ячем у гравців команд І ліги (241). Це пов'язано, насамперед, із тим, що гравці команд І ліги більше часу витрачають на сприйняття й оцінку ігрових ситуацій і на процес прийняття рішення. Це положення узгоджується з думкою низки авторів, які у своїх дослідженнях показали, що час простої моторної реакції незначно спостерігаються в спортсменів різних кваліфікаційних груп. Більш істотні розходження спостерігаються у швидкості розумових процесів, що супроводжують ухвалення рішення. У спортсменів команд вищої ліги число володінь м'ячем за гру досягає 297,5, а у гравців команд професіоналів – 268,66.

Зазначені сумарні показники кількості володінь м'ячем за одну гру опосередковано характеризують рухливість і мобільність атакуючих дій команди й, деякою мірою, можуть бути підставою для прогнозу ефективності ігрової діяльності в нападі. Про це ж свідчать і середні показники кількості володінь м'ячем за одну атаку з урахуванням кваліфікаційних розходжень гравців і команд. Так, у команд І ліги середній показник становить 2,588 володінь м'ячем за одну атаку, у команд вищої ліги – 3,181 й у команд професіоналів – 2,944.

Висновки. Вивчення й аналіз розглянутого матеріалу дає змогу стверджувати, що ми не встановили достовірних відмінностей розглянутих показників з урахуванням кваліфікаційних розходжень гравців і команд. Проте проглядається стійка тенденція до зменшення кількості атак із підвищенням кваліфікації спортсменів і збільшення "очкової" вартості однієї атаки.

Виявлені нами під час пошукового експерименту кількісні показники, що відобрають зміст позиційного нападу, необхідно враховувати при

реалізації тактичної підготовки спортсменів різної кваліфікації, що безумовно вплине на формування результату під час гри та змагань.

Особливо важливе значення мають виявлені особливості, що характеризують зміст позиційного нападу під час реалізації тактичної підготовки в командах високої кваліфікації, тому що побудова тренувального процесу, адекватного реальним запитам змагальної діяльності, відображає стан в організації тренувального процесу та є новим рішенням проблеми підвищення ефективності тренувального процесу й змагальної діяльності баскетболістів високої кваліфікації.

Планується докладніший аналіз критеріїв ефективності технічної майстерності баскетболістів шляхом оцінки ігрової діяльності: технічного арсеналу, ефективності виконання основних ігрових прийомів, рухової активності, ступеня корисності в командних діях.

Список використаної літератури

1. Амалін М. Е., Шилов О. С. Методика оценки соревновательной деятельности в спортивных играх. *Теория и практика физической культуры*. 1980. № 9. С. 3–22.
2. Бабушкин В. З. Подготовка юных баскетболистов. Киев, 1985. 143 с.
3. Крамаков С. С., Кошевой С. В. Моделирование системы основных технических приемов в волейбол. *Физическое совершенствование учащейся молодежи и повышение её работоспособности* : межвуз. сб. науч. труд. Харьков, 1989. С. 46–48.
4. Келлер В. С., Платонов В. Н. Теоретико-механічні основи підготовки спортсменів. Львів, 1993. 270 с.
5. Платонов В. Н. Система подготовки спортсменов в олимпийском спорте. Общая теория и её практические приложения. Киев, 2004. 808 с.

Стаття надійшла до редакції 12.09.2017.

Терёхина О. Л., Сокол Л. Г., Ремешевский А. В., Губриенко А. А. Тактичная подготовка в командах высшей квалификации и особенности атакующей деятельности баскетболистов

В статье рассмотрены показатели атакующей деятельности баскетболистов, а именно: определена взаимосвязь показателя общего времени владения мячом на половине соперника и результативности атак в позиционном нападении для команд различной квалификации. Указано, что важное значение имеют особенности, характеризующие содержание позиционного нападения в ходе реализации тактической подготовки в командах высокой квалификации.

Ключевые слова: техника действия, атакующий, соревновательная деятельность, команда, атакующие действия, позиционное нападение, мяч, спортсмен.

Teryokhina O., Sokol L., Remeshevskiy A., Gubrienko A. Tactical Preparation in Team of Higher Qualification and Features of Attacking Activity of Basketballists

This article discusses the performance of the attacking basketball activities, namely: the relationship defined indicator of the total time of possession in the opponents' half and impact attacks in the positional attack commands for different qualifications. Important are features characterizing the content of the positional attack in the course of tactical training in of highly qualified teams. For the simulation a training process aimed at improving the efficiency of activity of the attacking basketball players and teams of different qualifications we have conducted a study on the distribution of the data time studying possession to the opponent's half with positional attack.

Main number of attacks begins with his half-court, it is a professional and scientific interest in the study timing indicators possession in their half of the pitch for the teams of dif-

ferent qualifications. We have not established significant differences in performance based on skill differences of players and teams. However, it is seen a steady trend towards a decrease in the number of attacks with advanced training athletes and increasing the “spectacle” the cost of a single attack. Certain quantitative indicators must be considered in the implementation of tactical preparation of sportsmen of different qualifications, certainly affect the result of the formation in the course of the game and the competition.

Key words: *action technique, attacking, competitive activity of teams, attacking actions, positional attack, a ball, sportsman (player).*